

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

Adres: Oude Ebbingestraat 72

Status: BBP

Periode: veldwerk 7-4-2004

Onderzocht door: T. Tel., F. van der Waard (veldwerk); H. Wierts (archiefontoerzoek).

Auteur: F. van der Waard

Datum: januari 2007 Groningen, gewijzigd juni 2007

Opmerkingen: In 1987 heeft een verbouwing plaats gevonden waarbij door F. van der Waard waarnemingen zijn verricht.

Inleiding

Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd in het kader van het project Bouwhistorische inventarisatie en verkenning van de binnenstad van Groningen. Dit is het eerste project in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie van het hele grondgebied van de gemeente Groningen die tot doel heeft de cultuurhistorische kwaliteiten in beeld te brengen.

De bouwhistorische verkenning bevat een korte schets van de bouwgeschiedenis van het pand, een beschrijving van het interieur en het exterieur en een waardestelling. Het onderzoek richt zich in hoofdzaak op het gebouw zelf, waarbij in beperkte mate gebruik is gemaakt van schriftelijke bronnen en oud kaartmateriaal. De bouwgeschiedenis wordt daarom in hoofdlijnen weergegeven. Ook is het mogelijk dat achter voorzetwanden en verlaagde plafonds oudere constructies en interieur-afwerkingen verborgen zitten.

Voor het onderzoek van de bouwgeschiedenis is gebruik gemaakt van het bouwdoos van de dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken van de Gemeente Groningen.

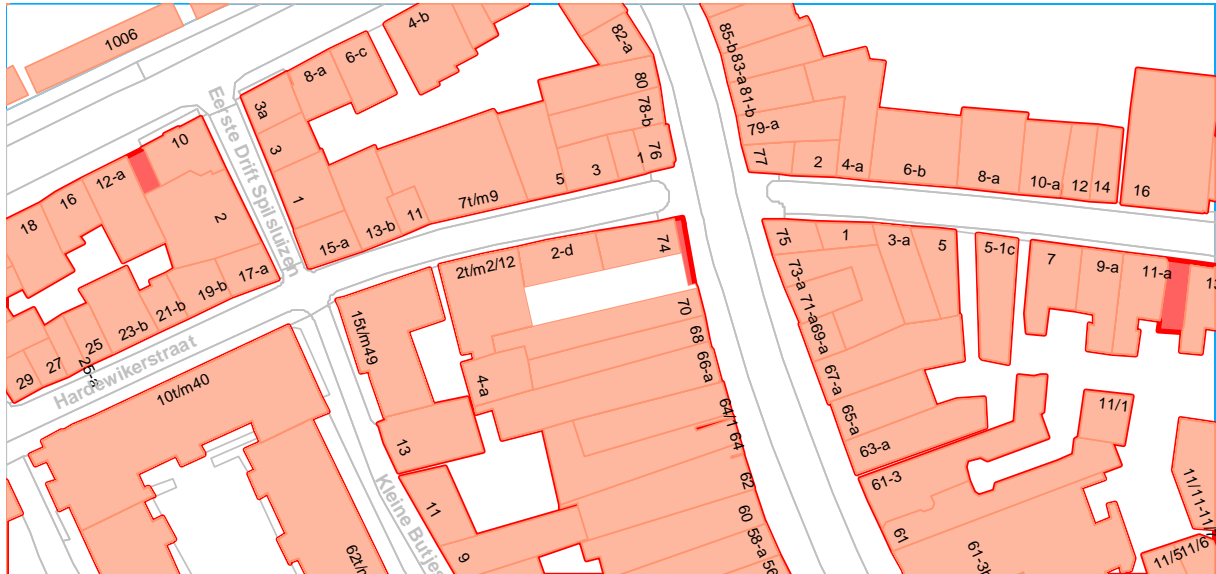

SITUERING EN STRUCTUUR

Oude Ebbingstraat 72 staat op een diep perceel (ca. 5 x 25 m) aan de westzijde van de Oude Ebbingstraat.

Het bestaat uit een voorhuis (13 x 5 m) van twee bouwlagen met schilddak en een achterhuis (ca. 9 x 5 m) van twee bouwlagen en een plat dak. Er tussen ligt een overbouwde binnenplaats met aan de rechterzijde een gang van twee bouwlagen.

Het voorhuis heeft aan de linkerzijde een smalle drup en aan de rechterzijde vermoedelijk een gemeenschappelijke muur met nr. 74. Overigens is thans de begane grond van nr. 74 samengetrokken met die van 72.

BOUWGESCHIEDENIS

Het pand heeft in het voorhuis een oude kern van ca. 10 meter lang (thans is het voorhuis 13 meter lang). Op ca. 9,58 meter uit de rooilijn is een oude fundering (tienlagenmaat van ca. 65 cm; steenmaat 25-27 x 11,5-12 x 5 cm, muurdikte 38-40 cm) waargenomen, die mogelijk de vroegere achtergevel van het voorhuis geweest is. Het is mogelijk dat dit korte voorhuis in eerste instantie een zijhuis van het hoekpand (nr. 74) rechts daarvan is geweest. Of dit voorhuis van oorsprong een verdieping had of niet, is niet duidelijk. De datering van deze fase is lastig, maar kan mogelijk 17de-eeuws zijn op grond van de steenmaten van het funderingsrestant van de achtergevel. Een 16de-eeuwse datering is echter niet uitgesloten.

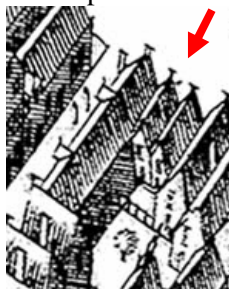
Omdat in een latere fase de gang aan de rechterkant zit en de stookplaatsen aan de linkerzijde kan men ervan uitgaan dat de oorspronkelijke stookplaats aan de linkerkant heeft gezeten.

Bij het voorhuis hoorde een achterhuis van twee bouwlagen met een zadeldak. Hiervan zijn de zijmuren deels bewaard gebleven en mogelijk zijn ook de balklagen nog oorspronkelijk. Tussen het voorhuis en het achterhuis bevond zich een binnenplaats. Het achterhuis maakt gezien de linker zijmuur met grote stenen en kloostervensters de indruk uit de 16de of 17de eeuw te dateren.

Op de kaart van Haubois uit ca. 1643 wordt ter plekke van Oude Ebbingestraat 72 een kort diep huis aangegeven en geen achterhuis. Vermoedelijk is dit onjuist en was er al wel een achterhuis.

Op het minuutplan van omstreeks 1830 is een eigenaardige situatie weergegeven. Bij het huis dat nu nr. 72 is, horen ook de achterhuizen van de huidige nr. 74. Dit kan er op duiden dat 72 en 74 uit één perceel zijn ontstaan.

Overigens heeft 72 een voorhuis van 13 meter lengte en een achterhuis van 9 meter lengte met ertussen een binnenplaats met de gang aan de rechterzijde. Aan de linkerzijde van het achterhuis is op het minuutplan een kleine binnenplaats aangegeven achter nr. 70.

De pui werd in 1933 vernieuwd en samengetrokken met nr. 74. Ook het voorste deel van de winkelruimte van 72 werd samengevoegd met dat van 74 door het voorste deel van de scheidende muren te slopen.

Bij de laatste verbouwing in 1987 zijn op de begane grond de scheidende muren tussen 72 en 74 geheel verdwenen. Ook de trap naar de bovenwoning van 72 tegen de rechterzijmuur is toen gesloopt. De bovenwoning werd gerenoveerd en is sindsdien bereikbaar via een nieuwe opgang aan de Hardewikerstraat in het voormalige tweede achterhuis van nr. 74.

BESCHRIJVING

gevels

De voorgevel is een lijstgevel van drie traveeën breed en twee bouwlagen hoog met een mezzanino en dateert in hoofdopzet uit de tweede helft van de 19de eeuw. De gevel is in schoon baksteenwerk van vrij kleine bruine steentjes in normaal kruisverband opgetrokken. Alle openingen zijn overdekt met strekken die aan de onderzijde segmentboogvormig zijn en alle segmentboogvormige vensters hebben vrij smalle, oorspronkelijke kozijnen met duivejagerprofilering.

De pui is modern. Op de verdieping bevinden zich drie vensters die thans een T-raam hebben. In de bovenlichten bevindt zich oud glas. De onderlichten zijn als stolpraam vernieuwd. Mogelijk waren het oorspronkelijk schuiframen. De mezzanino heeft drie lage vensters. De ramen zijn niet verder onderverdeeld. De gevel wordt afgesloten door een kroonlijst met vier consoles. Boven de kroonlijst bevindt zich een dakschild met zwarte oud-Hollandse pannen. Op het voorste einde van de nok bevindt zich een eenmaal verjongde schoorsteen.

Bij de waarneming in 1987 is geconstateerd dat de rechterzijgevel is opgetrokken van stenen van 27-28 x 6 cm.

Ter hoogte van de borstwering is deze gevel opgemetseld met 19de-eeuwse rode steen en voorzien van 19de-eeuwse ankers die een enkelvoudige zolderbalklaag aangeven. Een aantal van de balkkoppen is door een plavuis afgedekt.

De achtergevel van het voorhuis.

De achtergevel is een recht afgesloten gevel van twee bouwlagen waarvan de begane grond is uitgeboken. De gevel is in schoon werk opgetrokken dat wit gesausd is. Het metselwerk vertoont normaal kruisverband en de gevel dateert uit de tweede helft van de 18de of uit de 19de eeuw.

Op de verdieping is de linkertravee ingebouwd door de gang. Daarnaast bevinden zich twee vensters met vrij zware oude kozijnen met een kraalprofilering. Boven de vensters zijn rollagen aanwezig. Het tweedelige bovenlicht kon uit de jaren 30 van de 20ste eeuw kunnen en het onderste gedeelte van het raam is een recent stolpraam. Op een tekening uit 1910 zijn deze vensters nog als zesruiters aangegeven. Aan de linkerzijde is boven de gang nog een bovenlicht van deur zichtbaar. Ook hierboven bevindt zich een kroonlijst. De begane grond hebben twee vensters gezeten waarvan men de rollagen nog kan zien. Enkele oude ankers die de achtergevel aan de balklaag boven de begane grond koppelen, zijn nog aanwezig in het

metselwerk tussen deze rollagen. De zolderverdieping heeft aan de achterzijde een gemetselde dakkapel waarin een recente deur en raam zijn aangebracht

plattegrond per bouwlaag

De begane grond is als winkel in gebruik en heeft verlaagde plafonds en voorzetwanden zodat er weinig valt waar te nemen.

Bij de verbouwing van 1987 is op ca. 9,58 meter uit de rooilijn een oude fundering evenwijdig aan de rooilijn aangetroffen die mogelijk geïnterpreteerd kan worden als de restant van een vroegere achtergevel. Dit muurrestant had een tienlagenmaat van ca. 65 cm; steenmaat 25-27 x 11,5-12 x 5 cm en is anderhalfsteens dik (38-40 cm zonder pleister).

Dit gedeelte is ooit ongeveer drie naar achteren verlengd. Deze verlenging heeft drie balkvakken met grenen balken (doorsnede ca. 22 x 15 cm; balkafstand hart op hart ca. 90 cm).

Tot 1987 had het achterste deel van de begane grond (het verlengde gedeelte) nog een gang aan de rechterzijde. De gangmuur was steensdik (steenmaat 27 x 11 x 5,6 cm).

De verdieping heeft recent aangebrachte verlaagde plafonds en voorzetwanden. De indeling is vernieuwd. Aan de linkerzijde zit een gemoderniseerde stookplaats op ca. 2,45 meter uit de voorgevel en achteraan in dezelfde muur zit nog een rookkanaal. Rondom de vensters in de voorgevel zit een raamomtimmering uit de tweede helft van de 19de eeuw. Halverwege het huis aan de rechterzijde is een trap met kwartdraai naar de tweede verdieping.

Op de zolderverdieping is een traphekje met gietijzeren balusters en gesneden eindbaluster. De trap dateert uit de tweede helft van de 19de eeuw. Overigens is de indeling van de zolder vernieuwd.

kapconstructie

De kapconstructie bestaat uit een verbeterd hollands kaspant met kreupele stijlen en gordingen. Er zijn vijf spanten.

De kap is voorzien van rode Oud-Hollandse golfpannen.

GANG

De gang is op de begane grond verdwenen. Op de verdieping heeft de gang aan de binnenplaatszijde een wit gesausde gevel waarin twee H-vensters met kozijnen met duivejagers.

HET ACHTERHUIS

De voorgevel van het achterhuis is een thans recht gesloten gevel van twee bouwlagen waarvan de begane grond is uitgebroken. De gevel is in schoon wit gesausd metselwerk opgetrokken (10 lagen 49 cm; steenmaat 21 x 10 x 3,8-4,2 cm).

De rechtse travee van de verdieping is ingebouwd door de gang. Links ervan bevinden zich twee zesruits vensters met dikke kozijnen met kraalprofielen. De vensters zijn overdekt met rollagen. Mogelijk dateert de gevel nog uit het einde van de 18de eeuw.

De linker zijgevel van het achterhuis met daarin dichtgemetselde kloostervensters.

De linkerzijgevel is een oude gevel die oorspronkelijk op een binnenplaats heeft uitgekeken en is van vrij grote stenen opgemetseld. De gevel ligt thans nog gedeeltelijk vrij.

Op de verdieping zijn de sporen van drie dichtgezette kloostervensters waargenomen waarvan de zandstenen tussendorpels te zien zijn. De tussendorpel van het achterste venster heeft een uitstekende geprofileerde waterlijst.

Tussen beide achterste vensters zit een uitgemetseld rookkanaal. Deze gevel kan mogelijk uit de 16de of vroege 17de eeuw dateren. De gevel is in de 20ste eeuw van een borstwering voor een dakterras voorzien.

De begane grond is afgetimmerd en bij de winkel in gebruik. Wel is er eigenaardige dwarsmuur die het achterhuis verdeelt op de begane grond en de verdieping.

In 1987 kon gezien worden dat het voorste gedeelte van de begane grond van het achterhuis een enkelvoudige balklaag heeft van 4 vakken. De rechter (noordelijke) zijmuur was 45 cm dik op begane grondniveau. Deze is op dit niveau gesloopt. Op de verdieping is slechts het voorste deel van deze gevel nog aanwezig.

De verdieping van het voorste gedeelte is overdekt met een enkelvoudige balklaag die 4 vakken vormt. (2 strijkbalken en 3 gewone balken ca. 22 x 15 cm). Op de verdieping is aan de rechterzijde een gang in het verlengde van de gang naast de binnenplaats. Daarnaast bevindt zich een vertrek waarin de balklaag zichtbaar is. In het achterste gedeelte is alles afgetimmerd en is niet duidelijk in hoeverre nog een oude balklaag aanwezig is.

De achtermuur van het achterhuis die grenst aan Hardewikerstraat 2-4 kan een oude muur zijn. Het is niet duidelijk of het een gemene muur is of niet.

WAARDESTELLING

Oude Ebbingestraat 72 heeft stedenbouwkundig hoge monumentwaarde als onderdeel van een bouwblok met een in aanleg laatmiddeleeuwse bebouwings- en percelleringsstructuur die redelijk goed bewaard is gebleven.

Het bouwvolume heeft positieve monumentwaarde omdat hierin een in aanleg 16de-eeuws voorhuis met achterhuis nog herkenbaar is. Wel is het voorhuis langer geworden en van een minder steil schilddak voorzien. Het achterhuis is ondanks het platte dak nog wel herkenbaar.

Ook heeft het huis belang als onderdeel van een karakteristiek huistype dat nog met enige moeite af te lezen is; namelijk als zijhuis van een belangrijk diep hoekhuis.

De voorgevel heeft positieve monumentwaarde als 19de-eeuwse lijstgevel die onderdeel is van de historische straatwand van de westzijde van de Oude Ebbingestraat. De moderne pui heeft neutrale waarde.

Het casco van het voorhuis heeft positieve monumentwaarde omdat er in de zijmuren resten van oudere mogelijk 16de-eeuwse muren (Op de begane grond aan de rechterkant helaas weggebroken) aanwezig zijn. Het bovenste 19de-eeuwse deel van de zijmuren en de 19de-eeuwse kap hebben enige bouwhistorische waarde.

Het casco van het achterhuis heeft wat betreft de 16de- of 17de-eeuwse muren (voor zover nog aanwezig) en balklagen belangrijke monumentwaarde. Speciaal de linkerzijmuur met sporen van kloostervensters dient genoemd te worden.

In het pand is nauwelijks interieur van historische waarde zichtbaar bewaard gebleven op een enkel 19de-eeuws element na.

AANBEVELINGEN

Bij een eventuele verbouwing dient nader bouwhistorisch onderzoek naar het oude casco gedaan te worden. In hoeverre de muren tussen 72 en 74 gemeenschappelijk zijn dient nader onderzocht te worden.

Bijlage: uittreksel uit het bouwdoosier van de dienst RO/EZ van de gemeente Groningen.

Adres : **Oude Ebbingestraat 72 en 74 Hardewikerstraat 2 en 4**
Bouwdoosiernummer : B 6547
D.I.V. bezoek : 2 maart 2004

1904

Jan Bennema krijgt een vergunning voor het aanbrengen van winkelpuien in de voor- en zijgevel in het pand Oude Ebbingestraat 74/ hoek Hardewikerstraat.

1907

J. Bennema krijgt een vergunning voor het vergroten van de winkelpui in de gevel aan de zijde van de Hardewikerstraat en van de bestaande winkel. Daarnaast betreft de vergunning het veranderen van de opgang naar de bovenwoning en het veranderen van de indeling van de bovenwoning (nummer 74). Het werk wordt nog hetzelfde jaar voltooid. G. Nijhuis is architect van het bouwplan.

1910

J. Bennema krijgt een vergunning voor het wegbreken van een gedeelte van de achtergevel van nummer 72 en het ondervangen van die gevel door een ijzeren balk, alsmede het met glas overdekken van de bestaande binnenplaats.

1929

Het tonnenstelsel wordt opgeheven. De bestaande privaten worden voorzien van een inrichting tot waterspoeling en het afvoeren van de faecaliën naar het riool van de gemeente.

1933

Het complex bevat een woning met winkel-, kantoor- en magazijnruimten en een bovenwoning. Eigenaar S. Benninga krijgt een vergunning voor het wijzigen van de indeling op de begane grond en van de winkelpui in de voorgevel van nummer 72 / 74. Daarnaast wordt een vergunning verleend voor het aanbrengen van twee reclamelichtbakken tegen de voorgevel. Kuiler en Drewes zijn de architecten van het bouwplan en het werk wordt nog hetzelfde jaar voltooid.

1945

Het oorlogsschaderapport bedraagt f 264,- en bestaat vrijwel geheel uit glaswerk.

1949

Er is een schoorsteenbrand in Hardewikerstraat 2.

1963

De gebr. Geertjes n.v. krijgt een vergunning om Oude Ebbingestraat 72 / 74 en Hardewikerstraat 2 en 4 voor een gedeelte te veranderen bestaand in het wijzigen van de indeling op de begane grond. Architectenbureau van Houten en Nijenhuis uit Assen ontwerpen het bouwplan. Daarnaast wordt een vergunning verleend voor het aanbrengen van neonlichtreclame tegen de voorgevel van nummer 72. Ook wordt aan de gebr. Geertjes een vergunning verleend voor het aanwezig hebben van stookolie in een hoeveelheid van meer dan 40 liter in een ondergrondse tank met in inhoud van ten hoogste 3000 liter nabij het perceel nummer 72.

1965

De gebr. Geertjes krijgen een vergunning om de woonruimte in Hardewikerstraat 2 voor bedrijfsdoeleinden te gebruiken.

1966

De n.v. gebr. Geertjes krijgt toestemming voor het uitvoeren van werkzaamheden van ondergeschikte betekenis. Het betreft het wijzigen van de indeling op de begane grond en de verdieping van Oude Ebbingestraat 72 en Hardewikerstraat 2 en 4.

1968

De gebr. Geertjes krijgen een vergunning voor het aanbrengen van een reclamelichtbak tegen de voorgevel van nummer 72.

1973

Mossel en Versteeg N.V. uit Den Haag krijgt een vergunning voor het veranderen van de winkel (nummer 72/74) met woning en magazijnruimte. Bouwkosten f 90.480,- Architectenbureau C. Westerduin uit Den Haag ontwerpt het bouwplan. Het werk komt eind dit jaar gereed.

Mossel en Versteeg N.V. uit Den Haag krijgt een vergunning voor het plaatsen van neon-lichtreclame installaties tegen de voor en zijgevel van nummer 72.

1983

Adams Music v/h Mossel en Versteeg krijgt een vergunning voor het aanbrengen van reclameklichtbakken tegen de gevel van Oude Ebbingestraat 72 en Hardewikerstraat 4.

1987

Bouwbedrijf P. Wiersma krijgt in opdracht van Halfords b.v. een vergunning voor het veranderen van het winkelpand nummer 72 / 74. Bouwkosten f 100.000,-

1988

Eigenaar dhr. Broer uit Groningen heeft plannen voor de verbouw van Hardewikerstraat 2. W. Faber uit Groningen is architect van het bouwplan.

H. Wierts